

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
Cilt: 19, Sayı: 2, 2010
s. 249-269

Jung Psikolojisinde Rüya

Özer ÇETİN

Dr., T.C. Z.B. Fen Lisesi Din Kült. ve Ah. Bil. Öğretmeni

Özet

Jung çocukluk yıllarından itibaren rüyalara karşı büyük bir ilgi duymuştur. Bu ilgi daha sonra bilimsel alanda sürmüştür. Rüya çalışmalarında mitoloji, din ve farklı kültürlerden yararlanmıştır. Jung'a göre rüyanın kaynağı bilinçdışıdır. Bilinçdışında bulunan arketipler rüyada sembollere dönüşürler. Rüyaların içeriğini anlamak için bu sembollerin anlamlarının iyi bilinmesi gerekir. Jung rüyaları büyük rüyalar, ortak rüyalar ve çocukluk dönemi rüyaları olmak üzere üçe ayırır. Rüyaların birçok fonksiyonları olduğunu savunur. En önemli fonksiyonu ise bilinç ve bilinçdışı arasında dengeleyici olmasıdır. Bunun yanında ödünleme, kehanet, dini mesaj, nevrozları yansıtma fonksiyonları vardır. Jung'a göre rüya analizi için bir rüya yeterli değildir. Rüya analizi için bir dizi rüya gerekir. Başlangıçta rüya analizi için aktif hayal metodunu kullanmış, daha sonra ise aktif hayal kurmayı da içine alan amplifikasyon yöntemini geliştirmiştir.

Abstract

Dream in Jungian Psychology

Beginning from his childhood, Jung had given great importance to dreams. This interest went on scientific field. In his studies about dreams, he had referred to mythology, religion and different cultures. According to Jung, dream's source is unconscious. The archetypes which are unconscious, are transformed to symbols in dream. In order to understand the content of dreams, the meaning

of symbols must be understood well. Jung categorizes the dreams into three groups as big dreams, common dreams and childhood dreams. He claims that dreams have got a lot of functions. The most important function of the dream is to be a balance between conscious and unconscious. Other functions are compensation, prophency, projection of neurosis and religious message. According to Jung, a dream is not enough for a dream analysis. A series of dreams are necessary for dream analysis. At the beginning, he had used active imagine method for dream analysis; after years he developed an amplification method that includes active imagination

Anahtar Kelimeler: Bilinçdışı, arketip, sembol, rüya, denge, aktif hayal, amplifikasyon.

Key Words: Unconscious, archetypes ,symbol, dream, balance, active imagine, amplification.

Rüya, tarihten günümüze her dönem insanoğlunun ilgi duyduğu konulardan birisi olmuştur. Rüya konusunda bütün kültürlerde¹ önemli denebilecek düzeyde bir birikimden söz edilebilir. Aynı durum dinler için de geçerlidir.² Dinler ve kültürler rüyaları anlamlandırma ve ondan birtakım sonuçlar çıkarmayı sağlayan formüller sunmuşlardır. Kültürel etkileşim sonucu rüya konusundaki birikimler artmış ve bir sonraki kuşağa aktarılmıştır. Bu işleyişin yanında, birçok düşünür, bilim insanı ve araştırmacı rüya konusunu ilgi alanlarına alıp, açıklamaya çalışmış ve bu konu hakkında teoriler geliştirmişlerdir. Rüyaı anlama girişimlerinin bazıları daha kalıcı ve dikkat çekici olmuştur. Hiç şüphesiz bu girişimlerden birisi C.G.Jung'a aittir. Jung rüyaı kendine özgü bir tarzda ele alarak "analitik rüya teorisi"ni geliştirmiştir.

Makalenin amacı, rüya konusunu değişik eserlerinde geniş ve dağınık bir şekilde ele alan Jung'un bu konudaki görüşlerini, rüya konusuna katkılarını ve ona yöneltilen eleştirileri ele alıp ana hatlarıyla tanıtmaktır. Bu araştırmada önce Jung'un rüyaya ilgi duyma

¹ Koch-Sheras, Phyllis R., Lemly Amy, *The Dream Sourcebook*, Second Edition, NTC Contemporary Publishing Group, Los Angeles 1998, ss.26-43; Kilborne, Benjamin, "Dreams", *The Encyclopedia of Religion*, IV, ed. Mircae Eliade, Macmillan Publishing Company, New York 1987, ss. 482-492, s. 487-488

² Tevrat, Yaratılış, 20/6-7, 26/24, 28/12-16, 31/11-13, 37/5-11, 40/5-23, 41/1-33; Daniel,1/17, 2/1-47, 4/10-33; Yaremya, 23/28-32; I. Krallar, 3/4-15, Hakimler, 7/13-15; I. Samuel, 28/6, 28/15; Vaiz, 5/3; Zebur, 73/20; 126/1; İncil, Matta 2/1-23; Kur'an-ı Kerim, Enfal, 8/43; Yusuf, 12/4, 5, 6, 41-49, 100; İsrâ,17/60; Saffat, 37/102-106; Fetih, 48/27

nedenleri ve konunun zorlukları ele alınacak daha sonra ise analitik rüya teorisi ana hatlarıyla tanıtılacaktır.

Jung'un Rüya Konusuna İlgili Duyma Nedenleri

Jung'un rüyalara ilgisi çocukluk yıllarına dayanır. Jung çocukluğunun gizemli ve korku uyandıran tecrübelerle geçtiğini ve bu konuda rüyaların önemli bir yere sahip olduğunu belirtir. Hayatının diğer evrelerindeki yaşantılarıyla çocukluk rüyaları arasında bağlantı kurar.³ Ona göre çocukluk rüyaları basite alınmayacak kadar önemlidir. Kendisini "dindar" olarak algılamasında çocukluk dönemi rüyalarını içsel bir neden olarak görür.⁴ 3-4 yaş dönemine kadar geri giden bu rüyalar Jung'u derinden etkilemiş olup, bu etkilenme sonucu rüyalara büyük bir ilgi duymuştur.

16. yüzyıldan başlayıp, Jung'un yaşadığı döneme kadar batıda rüya ile ilgili önemli kitaplar yazılmış, düşünürler rüyalar ile ilgili fikirleri ileri sürmüşlerdi. Bu durum Jung'un dönemi için de geçerli olup, yaşadığı dönemde rüyalar birçok bilim adamının da ilgisini çekmekteydi. Fakat bu yaklaşımların çoğunda rüyalar mitolojik, dinî ve kültürel içeriklerinden arındırılarak katı bir bilimsellikle ele alınmaktaydı. Rüya insanlığın tarih boyunca ilgi duyduğu bir konu olmasının yanında Jung'un yaşadığı dönemde de canlılığını sürdürmesi Jung'un ilgisini artırmıştır. Entelektüel birikimi herkesçe bilinen Jung'un bu konuyla ilgilenmesi oldukça anlaşılabilir bir durumdur fakat daha da önemlisi insanı anlamaya çalışan ve bazı fikirlerini rüyalardan esinlenerek temellendiren Jung'un rüyalarla herkesten daha çok ilgilenmesi gerekirdi. Çünkü ileri sürdüğü bazı görüşlerini rüyalarla ispatlamaya çalışıyordu. Bu nedenle kendi fikirlerini ispatlamak için hayatı boyunca rüya konusunu araştırmaya devam etti. Çalışmalarını ve mevcut birikimleri sentezleyerek rüya konusunda kendine özgü bir yaklaşım geliştirdi.⁵

Jung'u rüya konusuyla ilgilenmeye sevk eden bir diğer faktör ise onun mitolojiye, farklı kültürlere ve dinlere ilgi duymasıdır. Bu ilgi kaynaklarında rüya önemli bir yer tutmaktaydı. Jung farklı kültür sahalarında araştırmalar yaparken rüya konusundaki bilgi ve pratikleri derlemiş, bunlardaki ortak benzerlikleri tespit etmeye çalışmış, rüya konusundaki teorisini geliştirirken bunlardan oldukça yararlanmıştı. Ayrıca her kişi gibi Jung'un da yetiştiği kültür ortamından etkilenmesi doğaldır. Jung'un Yahudiliğin ve Hıristiyanlığın

³ Bahadır, Abdülkerim, *Jung ve Din*, İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s.34,76

⁴ Bahadır, *Jung ve Din*, s.57

⁵ Shamdasani, Sonu, *Jung and the Making of Modern Psychology*, Cambridge University Press, United Kingdom 2003, ss.104-150

iyi bilindiği dindar bir ailede yetişmesi,⁶ dinlerin rüya öğretilerinden haberdar olmasını sağlamıştır. Dünyanın farklı köşelerinde incelemelerini sürdürürken geleneksel dinlerin rüyaya bakışını inceleme fırsatı bulmuş; bunlarla da yetinmemiş, araştırmacı kişiliği onu Yahudiliğe yönlendirmiş ve bu yöneliş sonucunda Jung Talmudcu rüya anlayışından oldukça etkilenmiştir

Terapistler, Jung'un yaşadığı dönemde ruhsal rahatsızlıkların kökenini araştırmada rüyalardan yararlanmaktaydılar. Hastalar terapistlerine rüyalarını anlatıyor, terapistler ise bu rüyalar üzerinde yoğunlaşarak hastanın bilinçaltındaki rahatsızlığa sebep olan nedenleri bulmaya ve dolayısıyla hastayı tedavi etmeye çalışıyorlardı. Uzun bir süre alan bu tedavi sürecinde bazı terapistler hastayla rüyayı müzakere ederek, bazıları ise hastayı dinleyerek rüyalardan bir takım sonuçlar çıkarmaya çalışmaktaydılar. Hastaların rüyalarından hareketle tedavilerini bir yöntem olarak benimsemiş olan Jung'un rüyalarla ilgilenmesi oldukça doğal bir durumdur. Ona göre rüya nevrozun içeriği hakkında bilgi veren en önemli kaynaklardan biridir. Nevrozun belirtisi bitkilerin filizleri gibidir. Yer altında kalan kök ve yer üstündeki gövde nasıl ki bitkinin esasını oluşturuyorsa aynı şekilde rüya nevrozun özünü temsil etmektedirler. Jung'a göre rüyalar ruhun yer altı faaliyetlerinin aynası oldukları için nevrozları yansıtmaktadırlar.⁷

Jung -yazılarıyla 1904'te tanıştığı, 1906 yılında bir araya geldiği-Freud'la bir dönem yol arkadaşlığı yapmış, Freud'un takdirini kazanmış daha sonra çeşitli nedenlerden dolayı bu birliktelik 1914'te son bulmuştur. Aralarındaki ilk anlaşmazlık bir rüya analizi konusunda başlamıştır.⁸ Jung Freud'la tanışmadan öncede rüyalara bakışında mistik yaklaşım ağır basmaktaydı. Freud rüyalar konusunda başlangıçta Jung'u etkilemiş fakat zamanla Freud'un fikirleri Jung'a her konuda olduğu gibi rüyalar konusunda da dogmatik ve oldukça katı gelmeye başlamıştı.⁹ Onun Freud'dan uzaklaşmasının başında Freud'un indirgemeci yaklaşımı gelmektedir. Jung insan davranışlarının indirgemeci yaklaşımıyla anlaşılamayacağını, Freud'un sihirli formülünün davranışlarda olduğu gibi rüyalarda da yetersiz olduğu-

⁶ Stevens, Anthony, *Jung*, Çev. Ayda Çayır, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999, s.10-11; Bahadır, Abdulkerim, *Jung ve Din*, İz Yayıncılık, İstanbul 2007, s.33-34

⁷ Jung, C. G., *Din ve Psikoloji*, Çev. Cengiz Şişman, II. baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 1997, s.36; Ersevimi, İsmail, *Psikanalizin Temelleri Üzerine*, Assos Yayınları, İstanbul 2002, s.538; Bahadır, Abdulkerim, *Jung ve Din*, s.38

⁸ Stevens, Anthony, *Jung*, s.47

⁹ Kelly, Bulkeley, *The Wilderness of Dreams: Exploring the Religious Meaning of Dreams in Modern Western Culture*, SUNY Series in Dream Studies, State University New York Press 1994, s.42

nu savunuyordu. Freud rüyaları bilinçaltına itilmiş daha çok libido kaynaklı istek ve arzuların uykuda maskelenmiş şekilde açığa çıkarak ikinci elden tatmin oldukları bir telafi mekanizması olarak görüyordu. Jung her ne kadar Freud'un rüyaların telafi mekanizması olduğu görüşünü kabul etse de rüyaların tek nedene indirgenemeyecek kadar karmaşık bir yapıya sahip olduğunu savunuyordu. Doğal olarak Freud'dan koparak yeni bir yöntem geliştiren Jung'un rüya konusunda da farklı bir teori sunması gerekliydi.

Jung'un rüyalarla ilgilenmesinin bir diğer nedeni ise psikoloji literatürüne kazandırdığı kolektif bilinçdışı ve arketip kavramlarının ispatlanmasında onları kullanmasıdır. Jung, bilimsel olarak ispatlanması zor olduğu yönündeki eleştirilere rağmen rüyaları da kullanarak bu kavramları ispatlamaya çalışmıştır. İleride rüya çeşitleri konusu incelenirken ele alınacak olan "büyük rüyalar"(big dreams) Jung'a göre kolektif bilinçdışının varlığının en önemli belirtisi olup, içerikleri ise arketiplerden oluşmaktadır.

Konunun Zorlukları

Birçok konuda olduğu gibi Jung ve rüya konusu kendi bünyesinde bazı zorluklar barındırmaktadır. Bu problemlerden ilki Jung'un yaşadığı dönemdeki bilimsel paradigma ile Jung'un kaynaklarının uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Jung döneminde çeşitli güçlükler yaşamaktaydı. Bilindiği gibi Jung, diğer konularda olduğu gibi rüyalar konusunda da mitleri, dinleri, gerek döneminde yaşayan kültürleri gerekse antik kültürleri kendisine kaynak olarak seçmişti. Bu kaynaklar rüya konusunda çalışmalar yapan bir araştırmacının uzak kalamayacağı kaynaklardır. Fakat bunlardaki rüya açıklamaları daha çok spirüalist özellikler taşımaktaydılar. Ayrıca bilimsellik kaygıları yoktu. Buna karşın batıda 18. yüzyılın sonlarından itibaren rüyalar spirüalist açıklamalardan uzaklaşarak naturalistik yaklaşımlarla ele alınmaya başlamıştı.¹⁰ Zaman zaman mevcut bilimsel anlayışa ters bir dil kullanma cesareti sergileyen¹¹ Jung, bilimsellik kaygısı taşımayan kaynaklarla yaşadığı dönemde geçerli olan paradigmayı bağdaştırma gereği duyuyordu. Bu ise oldukça zor bir durumdu. Bu sıkıntıyı hisseden Jung rüyayı doğal süreç içinde izah etmeyi tercih etmişti. Jung'a göre bilinç ve bilinç dışı doğal olarak gelişip kendilerini dengelerler.¹² Bu denge bozulduğunda rüyaların dengeleyici olarak devreye girdiğini savunur. Bu tür açıklamalarını

¹⁰ Sonu, *Jung and the Making of Modern Psychology*, s.107

¹¹ Serrano, Miguel, C. G. *Jung. Jung ve Herman Hesse İki Dostluğun Anıları*, Çev. B. İlhan, İlhan Yayınları, İstanbul 1999, s.154

¹² Jung, C. G., *Two Essays on Analytical Psychology*, Translated by R. F. C. Hall, Princeton University Press 1966, s.62 63

doğa bilimlerinin rehberliğinde yaptığını belirtir.¹³ Her ne kadar doğal süreç içerisinde rüyayı izah ettiğini ileri sürse de Jung zaman zaman bilimsellikten uzaklaşıp, rüyalar konusunda mitolojiden, dinden ve farklı kültürlerden yararlanır. Bu girişimini ise batı rasyonelliğine karşı dengeleyici bir yaklaşım olarak açıklar.¹⁴

Konunun bir diğer zorluğu ise Jung'un konuyu ele alma ve yazma tarzından kaynaklanmaktadır. Jung büyük bir entelektüel birikime sahip olduğu için ele aldığı konuyu oldukça derin ve geniş bir şekilde incelerken farklı konulara girerek konular arasında ilişkiler kurmaktadır. Bu durum yazdıklarının anlaşılmasını güçleştirmektedir. Onu takip etmek ve anlamak zaman zaman zorlaştığı için, yazılarını anlamak için defalarca okuma ihtiyacı duyulabilir. Bunun yanında açık anlaşılır bir şekilde sistematik olarak yazan birisi olmadığından Jung'tan anladıklarımızı konuyla ilgili araştırmacıların anladıklarıyla karşılaştırmamız gerekebilir.¹⁵

Bir diğer zorluk ise Jung'un ölümü sonrası batıda Jung üzerine araştırma yapanların oldukça çok olmasıdır. Araştırmaların çokluğu Jung'un daha iyi anlaşılmasını sağladığı gibi kargaşaya da yol açmaktadır. Bazı araştırmacılar Jung'u kendi anladıklarına indirgemekte, Jung üzerinden kendi yorumlarını aktarmakta¹⁶ veya Jung'un kavramlarının Jung'taki önem sırasını değiştirmektedirler. Jung üzerine diğer konularda olduğu gibi rüya konusunda da birçok araştırma yapılmış ve konuyla ilgili bazı eserler kaleme alınmıştır.¹⁷ Bu çalışmalar incelendiğinde farklılıklar hemen göze çarpmaktadır.

Bir diğer zorluk ise konunun kendinden kaynaklanmaktadır. Rüya kolay bir konu gibi görünmesine karşın derinlemesine incelendiğinde oldukça karmaşık bir yapıya sahip olduğu hemen görülür. Bu nedenle Jung zaman zaman yetersiz kaldığını ifade eder. Bu bir tevazudan değil konunun gerçekten karmaşık olmasındandır.¹⁸ Jung çocukluğundan itibaren rüyalarla ilgilenmeye başlamıştır. Bazı kay-

¹³ Kelly, *The Wilderness of Dreams*, s.42

¹⁴ Parman, Susan, *Rüya ve Kültür Batı Entelektüel Geleneğinin Antropolojik İncelenmesi*, Çeviren Kemal Başcı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001,s.174

¹⁵ Moorcroft, William H., *Understanding Sleep and Dreaming*, Springer Science Business Media, U.S.A. 2005,s.175

¹⁶ Bahadır, *Jung ve Din*, s.233

¹⁷ *Jung ve Rüya konusunda yazılmış eserler için bkz.* Kelly, Bulkeley, *Visions of the Night: Dreams, Religion and Psychology*, SUNY Series in Dream Studies, State University of New York Press 1999, ss.134-137

¹⁸ Jane, White-Lewis, "Jung Analitik Uygulamasında Rüya Hakkında Düşünmek", ed.Kelly Bulkeley, *Rüyalar*, çev.Dilek Cenkciler, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2001, s.187-191, s.187-191,s.187

naklarda onun 80.000 rüya analizi yaptığı belirtilse de¹⁹ bu sayı daha fazla olmalıdır. Ölüm yılı olan 1961'e kadar rüyalara olan ilgisini sürdürmüş, konuyla ilgili olarak çalışmalarına devam etmiştir. Buna rağmen rüyalar karşısında zaman zaman kendini yetersiz görmesi konunun karmaşıklığından kaynaklanmaktadır.

Jung'un Rüya Teorisi

Jung'un rüya teorisi dört ana başlık altında ele alınabilir.

- 1.Rüya ile ilgili kavramlar
- 2.Rüyanın fonksiyonları
- 3.Rüya çeşitleri
- 4.Amplifikasyon

1. Rüya ile İlgili Kavramlar

Jung'un rüya teorisinin anahtar kavramları kişisel bilinçdışı, kolektif bilinçdışı ve arketipten oluşmaktadır.

A. Kişisel Bilinçdışı: Kişiyi özgü olup, bilince hiç ulaşmamış veya bilince ulaştıktan sonra çatışmaya neden olduğu için bastırılmış tecrübelerden oluşur. Jung'a göre yaşanan hiçbir şey psişe içinde yok olmaz.²⁰ Bilinçdışı zihinsel atıkların toplandığı bir yer olmayıp, bilincin yaratıcı kaynağıdır²¹ ve kendisini sembolik olarak rüyalarda ifade eder.²² Bilinçdışıdaki bilinmeyenler rüya, vizyon, kompleks ve hayalle ortaya çıkar.²³ Kişisel bilinçdışı kaynaklı rüyalar daha çok bireyin özel yaşantısı ile alakalı rüyalardır.

B. Kolektif Bilinçdışı: Kişisel deneyimlere dayanmayıp, bilinç düzeyine çıkmamış, evrimsel bir yönü olup atalarımızdan mirasla intikal eden, insanlığa özgü psişik birikim olarak tanımlanabilir. Jung evrimin insanın ruhsal yapısını da etkilediğini savunur. Bu nedenle birey geçmişiyile bir yerde tüm insanlığın geçirdiği evrimle ilişkilidir. Jung bunu kolektif bilinçdışı ile açıklar. İçeriği olan arketipler bilinçte yaşanmamış olup atalardan aktarılarak süregelir. Jung'a göre kolektif bilinçdışı her dönem bir şeylerin ilave edildiği

¹⁹ Gençtan, Engin, Psikanaliz ve Sonrası, 9. baskı, Remzi Kitabevi, İst. 1988, s.197

²⁰ Gençtan, Psikanaliz ve Sonrası, s.173

²¹ Bahadır, *a.g.e.*, s.91

²² Turanî, Adnan, *Çağdaş Sanat Felsefesi*,3.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999,s.60

²³ Bahadır, *a.g.e.*, s.82

depo olup tüm insanlığa özgü ortak unsurlar taşır. Bağımsız bir özellik taşıyan kolektif bilinçdışı bilince karşı duyarsızdır. Jung, kolektif bilinçdışının en iyi şekilde rüyalarda tezahür ettiğini belirtip, kolektif bilinçdışı kaynaklı rüyaların daha çok toplumsal içerikler taşıdıklarını ileri sürer.

C. Arketip: Zihinsel prototip, bilinçdışına ait imge olarak tanımlanabilir.²⁴ Jung, kolektif bilinçdışının içeriğinin arketiplerden oluştuğunu ve bunların evrenselliğini ileri sürer. Arketipler sayıca oldukça fazladır. Doğum, ölüm, kahraman, ay, güneş, rüzgâr, anne, daire, yüzük, silah, bilge ihtiyar, ırmak bunlardan bazılarıdır. Arketipler insanın doğasına dönmesinde köprü görevi görürler. Doğal bir bilgi kaynağı olmalarının yanında bilimsel toplumda zayıflayan insanlığı doğal yapısına döndürerek korumaktadırlar.²⁵ Arketipler bir anlam ihtiva etmelerine rağmen somut belirtileri yoktur. Jung'a göre bunlar rüyalarda sembollere dönüşürler.²⁶ Rüyaların tahlilinde sembollerin hangi arketipten kaynaklandığını iyi bilmek gerekir. ²⁷ Arketipler iyi bilinmezse rüyaların vermek istediği mesajlar yeterince anlaşılabilir.

2. Rüyanın Fonksiyonları

Jung rüyalara pozitif olarak bakar. Onları ruhsal hayatımızın bir parçası olarak görür. Rüyaların bir fonksiyonu olduğunu kabul etmekle beraber, rüyanın kökünde olumsuzlukların bulunduğunu savunan, rüyaları telafi mekanizmasına indirgeyen yaklaşımları kabul etmez. Jung cinselliğin ve bastırılmış duyguların rüyanın arkasında yatan birçok nedenden sadece birisi olarak görür.²⁸ Ona göre rüyalar doğal olarak ortaya çıkarlar ve önemli birçok görevleri yerine getirirler. Jung'a göre rüyalar “*arzu ve isteklerin yanında korkuları, gerçekleri, felsefi ifadeleri, illizyonları, vahşi fantezileri, hatıraları, geleceğe dönük planları, irrasyonel tecrübeleri, telepatik vizyonları, kehanetleri ve ilahi mesajları içerebilir.*”²⁹ Kendi ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Jung rüyalara oldukça geniş bir perspektiften bakar. Ona göre rüyalar insanın olumlu olumsuz yanlarını, geçmiş tecrübe-

²⁴ Bahadır, *a.g.e.*, s.86

²⁵ Moorcroft, *Understanding Sleep and Dreaming*, s.175

²⁶ Jung, C. G., *The Theory of Psychoanalysis*, The Journal of Nervous and Mental Disease Publishing Company, New York 1915, s.64; Jung, C. G. *Psychology of The Unconscious*, Dodd, Mead and Company, New York 1949, s.8

²⁷ Broadribb, Donald, *The Dream Story in Jungian Psychology*; 44, Inner City Books, University of Toronto Press, Canada 1987, s.56

²⁸ Jung, C. G., *Man and His Symbols*, New York, Doubleday 1964,s.21

²⁹ Jung, C. G., *Modern Man in Search of Soul*,Harcourt Brace and World, New York 1933, s.11

lerini, şimdiki tutumlarını, gelecekteki beklentilerini, kişisel ve kolektif bilinçdışını yansıtır. ³⁰

Jung'a göre rüyanın en önemli fonksiyonlarından birisi dengeleyici (balancing) olmasıdır. ³¹ Jung birçok kültürde denge kavramına verilen önemi biliyordu. Çünkü denge kavramı değişik kültürlerde merkezî konuma sahipti. Jung'un incelemiş olduğu Çin felsefesinde yin-yang, Amerikan yerlilerinde ruh-beden, Celtic Mitolojisi'nde beyaz-siyah gemi ilişkisi denge üzerine kurulmuştur. ³² Denge insanın biyolojik yapısı için de önemlidir. Hemeostatik denge bozulduğunda organizmada ihtiyaç ortaya çıkar. Dengenin yeniden kurulması için ihtiyacın giderilmesi gerekir. ³³ Tıp eğitimi almış ve kültürler üzerinde araştırmalar yapmış olan Jung bir psikiyatrist olarak denge kavramını insan psikolojisinde kullanmaya başladı. İnsanın ruhsal yapısındaki zıt yapılardan oluşan bir dengenin varlığını savunuyordu. Ona göre bilinç ve bilinçdışı arasındaki denge bozulduğunda rüyalar kanalıyla dengesizlik bireye hissettirilerek tekrar kurulur. Dengenin bireyleşme süreciyle ilişkisi dikkate alındığında bunun tüm hayatı kapsadığı söylenebilir. Denge Jung psikolojisinde önemli olan "bireyleşme" süreci ile yakından alakalıdır. Doğuştan potansiyel olarak var olan bireyleşme insan hayatının tümünü kapsayan bir süreçtir. İnsan doğuştan ayrışmamış olup bir bütün olarak dünyaya gelir ve daha sonra bireyleşmeye başlar. Bireyleşme karmaşaya, ayrışmaya ve farklılaşmaya neden olur. Bireyleştikçe dünya daha ayrıntılı olarak algılanmaya başlar. Bireyleşme bir yerde döllenmiş yumurtanın gelişerek bir yetişkine dönüşmesi gibidir. Bireyleşme bilinç ve bilinçdışının birleşmesi ve bir tür kişiliğin bütünleşmesi olduğu için bu süreçte rüyalar duygusal dengenin sağlıklı olması için bilinç ve bilinçdışı arasında iletişim görevi üstlenirler. Aksayan durumlarda dengenin sağlanması için doğal olarak ortaya çıkarlar. Günlük hayatta bilincin fark etmediği birçok olay rüyalarla fark edilir hale gelir. ³⁴ Dengenin bireyleşme süreciyle ilişkisi dikkate alındığında denge insan hayatının tüm evrelerinde önemlidir. Jung rüyaların denge fonksiyonuna bağlı olarak ruhsal hayatımızı restore edici özelliği olduğunu savu-

³⁰ Cuk, A. M., "Dream", New Catholic Encyclopedia, Second Edition, IV, The Catholic University of America, Washington 2003, ss.903-905, s.904

³¹ Hall, James A. , *Jungian Dream Interpretation: A Handbook of Theory and Practice Studies in Jungian Psychology*; 13, Inner City Books, University of Toronto Press, Canada 1983 s.23; Kelly, *The Wilderness of Dreams*, s.42; Gürol, Ender, C. G. *Jung*, Cem Yayınevi, İstanbul 1977, ss.64-65; Stevens, Anthony, *Jung*, s.107

³² Kelly, Bulkeley, *Among all these Dreamers Essays on Dreaming and Modern Society*, State University of New York 1996, s.39

³³ Baymur, Feriha, *Genel Psikoloji*, 7. Baskı, İnkılâp Yay., İstanbul 1994, s.64-65

³⁴ Moorcroft, a.g.e., s.175

nur.³⁵ Çünkü denge bozulduğunda ruhsal hayatta tahribat yaşanır. Bu tahribatın tamirinde rüyaların önemi büyüktür.

Jung'a göre rüyaların bir diğer fonksiyonu ödünleyici olmalarıdır. Bu tespit ilk defa Freud tarafından yapılmıştır. Jung bu konuda Freud'un önemli bir tespitte bulunduğunu kabul edip, Freud'un haklı olduğunu belirtir. Fakat Jung rüyaların yalnızca telafi mekanizmasına indirgenmesini yanlış bulur ve bu konuda Freud'dan ayrılır.³⁶ Jung rüya gibi karmaşık bir konunun bir nedene indirgenmesini de yetersiz bulup,³⁷ rüyanın ardında sayısız denebilecek faktörlerin olduğunu, bastırılmış duyguların rüyada açığa çıkıp ödünleyici rol oynamalarını bunlardan birisi olarak görür.³⁸ Özetle Jung rüyaların ödünleyiciliğini kabul eder fakat rüyaların tüm fonksiyonlarının ödünleyicilikten ibaret olmadığını ve tek bir nedene indirgenemeyeceğini ileri sürer.

Jung rüyaların nevrozları yansıtacağını ileri sürer. Hasta ve terapistin ortak çalışmaları sayesinde nevrozların nedenlerinin ortaya çıkarılabileceğini savunur.³⁹ Bu yöntemi hastalarında kullanmış olan Jung'a göre terapinin sağlıklı yapılabilmesi için belirli kurallara bağlı kalınması gerekir. Rüya analizinde yalnızca bastırılmış arzular üzerinde durulmasını yetersiz bulur,⁴⁰ rüya analizinde serbest çağrışım yönteminin zararlı olduğuna inanır. Serbest çağrışım yönteminin kişiyi rüyadan uzaklaştırarak yanlış yönlere sevk edebileceği görüşündedir.⁴¹ Serbest çağrışım yöntemi Hitit Kitabelerini çözmeye kadar faydalı ise rüya analizinde de o kadar faydalı olabileceğini ileri sürerek ⁴² yetersizliğini vurgular. Jung rüyalardan yararlanmak için aktif hayal kurma (*active imagination*) yöntemini kullanmıştır. Bu yöntem rüyada görülen bir figürden hareketle gerçekleştirilir. Amacı ise arketipik imajları açığa çıkarmaktır.⁴³ Kişi rüyadaki figür veya

³⁵ Moorcroft, a.g.e., s.177

³⁶ Jung, *Modern Man in Search of Soul*, s.11; Hall, James A. , *Jungian Dream Interpretation: A Handbook of Theory and Practice Studies in Jungian Psychology*, s.23

³⁷ C. Cloninger, Susan, *Theories of Personality, Understanding Persons, Fourth Edition*, Pearson Prentice Hall, New Jersey 2004, s.84

³⁸ Jung, *Man and His Symbols*, New York, s.21

³⁹ Jung, *Din ve Psikoloji*, s. 36; Ersevim, *Psikanalizin Temelleri Üzerine*, s.538

⁴⁰ Jung, C. G., *Freud and Psychoanalysis*, translated by R.F.C.Hull, Panteon Books, New York 1961, s. 60

⁴¹ Fordham, Frieda, *Jung Psikolojisinin Anahatları*, Çev. Aslan Yalçın, Say Yayınları, İstanbul 1983, s.138;

⁴² Jung, C. G., *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*, Çev. Engin Büyükin, Say Kitap Pazarlama, İstanbul 1982, s.234; Gürol, Ender, *C. G. Jung*, s.98

⁴³ Feist, Jess,- Feist, Gregory J. , *Theories of Personality*, Sixth Edition, Mcgrow Hill, New York, 2006, s.127

sembol üzerinde yoğunlaşarak kendisini nerelere götürdüğünü bulmaya çalışır ve tecrübelerini terapistle paylaşır. Bu yöntemde hasta yatağa yatırılmayıp, terapistle karşılıklı oturarak terapiye katılır. Jung, hastayı pasifleştirdiği düşüncesiyle terapide hastaları yatağa yatırmaz.⁴⁴

Jung rüyanın dini bir yönü olduğunu savunur.⁴⁵ Kutsal kitaplarda geçen Yusuf peygamber kıssasını büyük rüyalar (*big dream*) olarak adlandırdığı rüya türünden birisi olarak gösterir. Ayrıca yapmış olduğu seyahatler sayesinde çeşitli yerel dinlerde rüyanın önemini müşahade etmişti. Din konusunda olumlu yaklaşıma sahip olan Jung, din- rüya ilişkisinde Yahudi rüya öğretisi geleneğinden oldukça etkilenmiştir. Kendisi Talmud'un rüyaya getirdiği açıklamaları referans olarak alır. Talmud'da geçen "Rüya kendisinin yorumudur"⁴⁶ ve "Yorumlanmamış rüya okunmamış mektup gibidir" açıklamalarını prensip olarak kabul eder. Yahudi rüya öğretisinin oluşumunda etkili olan Yahudi düşünürler rüyaların dini boyutuna oldukça önem vermişlerdi. Bunlardan birisi olan Maimonides rüyaları insanların ve peygamberlerin gördüğü rüyalar olmak üzere ikiye ayırır. İnsanların gördüklerinin hayal kaynaklı olup, bilinç kaynaklı olmadığı için yeni bir şey sunmadığını, peygamberlerin rüyasının ise Tanrıdan olduğunu insanlarınkinin tersine yeni tecrübeler sunduğunu savunur.⁴⁷ Jung'un rüya konusunda etkilendiği söylenen bir diğer Yahudi bilgin Solomon Almoli rüyanın çeşitli fonksiyonlarının bulunmasının yanında en önemli fonksiyonunun Tanrıyla kul arasında iletişim olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre Tanrı kuluyla ilişkisini vahyî ve ilhamî olarak asla kesmez. Bu nedenle rüyalar kutsalın yol gösterici sesidir. İçsel bir kılavuz olan rüya Tanrı'nın insanlığa hediyesi olup, temel fonksiyonu insana yardımdır.⁴⁸ Ayrıca Hristiyan çevrede yetişmiş olan Jung, rüya konusunda Hristiyan teolojisinden etkilenmiştir. Zira Hristiyan teolojisinin rüya ile ilgili ana fikirlerinin oluşumunda etkili olan St. Thomas Aquinas, rüyaların ruhsal ihtiyaçlardan, uyku esnasındaki bedenin fiziksel ihtiyaçlarından, çevresel faktörlerden, Tanrı, melek ve şeytandan kaynaklandığını ileri sürüp,⁴⁹ Tanrı kaynaklı olanlar hariç diğerlerini gereksiz görmüştür.⁵⁰ Kilisenin rüya konusundaki genel anlayışı ise rüyaların bir kısmının

⁴⁴ Stevens, Anthony, *Jung*, s.133-134

⁴⁵ Fromm, Erich, *Rüyalar, Masallar, Mitoslar*, Çev. Aydın Arıtan, Kaan H. Ökten, Arıtan Yayınları, İstanbul 2003,s.102

⁴⁶ Jung, *Din ve Psikoloji*, s.40

⁴⁷ Arzi, Abraham, "In Medieval Thought", *Encyclopedia Judaica*, VI, ed. Fred Skolnik, Keter Publishing House,Jerusalem 2007, ss.8-9

⁴⁸ Covitz, *a.g.e.*, s.13

⁴⁹ Cuk, A. M., "Dream", s.904

⁵⁰ Koch-Sheras, Phyllis R., *The Dream Sourcebook*, s.30

Tanrı kaynaklı olduğu yönündedir.⁵¹ Jung rüya konusunda benzer bir görüşe sahiptir. Dinî içerikli rüyaların Tanrı'dan bir mesaj olduğunu kabul eder. Ona göre rüya ilâhi bir ses ve elçidir.⁵² Bu yaklaşımın Tanrı-insan ilişkisinde insana dinamizm getireceği düşünülebilir. Bu vasıta ile birey dinî içerikli rüyalarını Tanrının mesajı olarak gördüğünde benlik saygısı etkilenecek ve rüya davranış ilişkisi daha da kuvvetlenecektir.

Jung'a göre rüyaların bir diğer fonksiyonu ise kehanetleri içermesi ve gelecekle ilgili bilgiler taşımasıdır.⁵³ Jung'a göre rüyalar gelecekle ilgili bir tahmin olmayıp vizyonlar sunmaktadır. ⁵⁴ Bunları gelecekte yaşanacak olayların kesin habercisi olarak görür. Ona göre bu tür rüyaları her insan hayatında en az bir defa yaşamıştır. Jung'un rüyaların gelecek ile ilgili mesajlarını bireysel ve toplumsal olarak ikiye ayırdığı söylenebilir. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse dağa tırmanmayı seven bir dostunun rüyası örnek verilebilir. Kendisine rüyasını anlatan arkadaşının rüyasındaki şifreleri çözen Jung olabilecek muhtemel olayları arkadaşına açık açık anlatamaz fakat arkadaşına dağlara gitmemesini tavsiye eder. Arkadaşı bunu yapamayacağını belirtince asla yalnız gitmemesini tavsiye eder. Bir kaç ay sonra arkadaşının bir tırmanış esnasında düşüp öldüğünü belirtir.⁵⁵ Toplumsal açıdan kehanet içeren rüyaların büyük rüyalar olduğunu bir veya birçok insan tarafından görülebileceğini bireyden çok toplumu ilgilendirdiğini ve bu rüyalara insanların ilgisiz kalamayacağını ileri sürer.

Dengeleyici, ödünleyici, nevrozların habercisi ve dinî mesaj fonksiyonlarının yanında Jung rüyaların başka fonksiyonları olduğunu savunur. Ona göre rüyalar bilgi içermeye, ruhsal sağlığı koruma, bünyesinde bilinç dışının bilgeliğini barındırma,⁵⁶ unutulmaya yüz tutmuş bazı yaşanmış olayları hatırlama, telepati,⁵⁷ bilincin fark etmediği bazı olayları bilinç düzeyine iterek bilince olayın önemini kavratma, sınırlı bir gerçekliğe sahip egonun sınırlarını genişletme ⁵⁸ kişiyi ikaz etme⁵⁹ gibi fonksiyonlar içerdiğini belirtir.

⁵¹ Geniş bilgi için bkz. Jung, *Din ve Psikoloji*, s.50-53

⁵² Jung, *a.g.e.*, s.33

⁵³ Fordham, Frieda, *Jung Psikolojisinin Anahatları*, s.144-145

⁵⁴ Moorcroft, *a.g.e.*, s.177

⁵⁵ Ersevîm, İsmail, *Psikanalizin Temelleri Üzerine*, ss.542-544

⁵⁶ Fromm, Erich, *Rüyalar, Masallar, Mitoslar*, s.103

⁵⁷ Jung, C. G., *Modern Man in Search of Soul*, s.11

⁵⁸ Broadribb, Donald, *The Dream Story in Jungian Psychology*, s37

⁵⁹ Moorcroft, *a.g.e.*, s.175 ; Fordham, *a.g.e.* , s.144-145

3. Rüya eşitleri

Jung rüyaları büyük, ortak ve erken dönem çocukluk rüyaları olarak e ayırır.

A- Büyük Rüyalar: Bu rüyalar sadece rüya göreni değil gören dışındaki insanları da ilgilendirir. Jung'a göre büyük rüyaların diğer rüyalardan farkı anlatıldığında herkesin ilgisini çekmesidir. Bu konuda Eskimoların yaşadığı bir rüyayı, Hz. Yusuf'un rüyasını ve kendi gördüğü bir rüyasını örnek olarak verir.⁶⁰ Gıda darlığı yaşayan Eskimo kabilesinde bir kişi rüyasında bol yiyecek olan bir yer ve buraya giderken bazılarının açlıktan öldüğünü görür. Gördüğü rüyasını kabilesine anlatır. Kabilesini rüyada gördüğü yere götürürken günlerce buz üstünde yolculuk yaparlar. Ancak bazıları inançlarını kaybedip geri dönerken yolda açlıktan ölürler. Daha sonra rüyada görülen bol yiyecek ve sığınak bulunan yere kısa sürede ulaşırlar.⁶¹Jung, büyük rüyaların taşıdıkları mesajlar nedeniyle geniş kitleleri ilgilendirdiğini fakat mesajlarının herkesçe anlaşılamayacağını belirtir. Ona göre bu tür rüyaların mesajlarını ancak bu konuda yetenekli medyumların anlayacağını savunur.⁶² Büyük rüyalar Jung psikolojisinde önemli bir yere sahiptir. Jung psikolojisinin temel kavramlarının ispatlanmasında bu tür rüyalarını kullanır. O, 1909 yılında Freud'la yapmış olduğu Amerika seyahati esnasında gördüğü bir rüyasını teorisinin en büyük delili olduğunu ileri sürer. Bu rüyasında Roma dönemine ait bir eski ev görür. Bu ev içinde dolaşır, birinci ve ikinci katını gezer. Roma dönemini yansıtan eski mobilyalarını inceler. Evde bir hole girer. Burada hayvan kemikleri ve çok eski iki insan kafatası görür.⁶³Bu rüyayı büyük rüya olarak nitelendiren Jung rüyadaki evin üst katını psişenin en üstü katı olan bilinç, alt katını bilinç dışı olarak görür. Roma dönemine ait eserleri kişisel bilinçdışı, iskeletleri ise kolektif bilinçdışını olarak kabul eder.⁶⁴

B- Ortak Rüyalar: Herkesin yaşadığı rüyalardır. Yalnızca gören kişiyle alakalıdır. Bu rüyalarda anne-baba, şeytan, bilge insan gibi arketipik figürler, doğum-ölüm, ebeveynden kopma, vaftiz, evlilik, uçma, mağara keşfi gibi arketipik olaylar, güneş, su, balık, yılan gibi arketipik objeler görülür.⁶⁵

⁶⁰ Fordham, *a.g.e.*, s.138-139; C. Cloninger, Susan, *Theories of Personality*, s.84

⁶¹ Fordham, *a.g.e.*, s.139

⁶² C. Cloninger, *a.g.e.* , s.84

⁶³ Jung, C. Gustav, *Memories, Dreams, Reflections*, ed. Aniela Jaff, Vintage Books, New York 1989, ss.158-159; Jung, C. G., *Analytical Psychology: Notes of Seminar given 1925*, ed. William Mcguire, Bollingen Series XCIX, Princeton University Press, London,Routledge 1989,s.23

⁶⁴ Feist, Jess, - Feist, Gregory J. , *Theories of Personality*, s.126

⁶⁵ Feist, *a.g.e.*, s.126

C-Çocukluk Dönemi Rüyalari: Jung, çocukluk dönemine ait rüyaların içeriklerinde evrensel bir boyut olduğunu farklı kültürlerden hareketle ileri sürer. Farklı zaman ve kültürlerde yetişmiş çocukların folklorlarında ve rüyalarında benzerlikler tespit ettiğini belirtir.⁶⁶ Çocukluk döneminde görülen bazı rüyaların ilerleyen yıllarda gerçekleşebileceğini savunur.⁶⁷ Kendi hayatıyla ilgili olarak dört yaşında gördüğü bir rüyayı hatırlayan Jung bu rüyasında karanlık bir hol, yeşil perde, kırmızı halı ve büyük bir ağaç gördüğünü anlatır.⁶⁸ Jung'a göre çocukluk dönemi rüyaları üç dört yaşına kadar uzanıp içerik olarak mitolojik ve sembolik motifler içerirler. Birey tarafından izah edilemeyen bu dönem rüyalarında arketipler daha açıktır. İçerik olarak kahraman, yaşlı bilge, ağaç, balık gibi arketipik semboller ve motifler görülür.⁶⁹Bu rüyalar ergenlik döneminde bir miktar değişerek yaşlılık evresine kadar devam eder.

4. Amplifikasyon

Amplifikasyon; rüya göre kişinin rüyalarından hareketle rüyadaki sembol ve mesajları ele alıp birey için ne anlam ifade ettiğini tespit etme sürecidir. Jung psikolojisinde iki tür amplifikasyon vardır.

A- Bireysel Amplifikasyon: Birey rüyada gördüğü semboller üzerine yoğunlaşır. Kendisi için ne anlam ifade ettiği konusunda geniş bir hazırlık yapar. Bu aşamada kişisel bilinçdışına başvurur. Örneğin rüyada görülen bir çiçeğin türü, rengi ve kokusunun kişi kendisi için ne anlama geldiği konusunda yoğunlaşır. Jung bu konuda "içsel diyalogu"(interior dialogue) tavsiye eder. Rünyayı en iyi bilen, gören olduğu için kişi kendi rüyası üzerinde yoğunlaşmalı ve kendisi için ne anlam ifade ettiğini bulmalıdır.⁷⁰

B. Objektif Amplifikasyon: Bu aşama rüya analisti tarafından gerçekleştirilir. Analist, arketipler üzerinde yoğunlaşıp kolektif bilinçdışını kullanır. Bu aşamada analist rüya verileriyle arketipler

⁶⁶ Bockus, Frank M., "Theological Values in Jung's Psychology" The Dialogue Between Theology and Psychology, The University of Chicago and London 1969, ss.221-247,s.224

⁶⁷ Jung, C. G., *Psychological Interpretation of Children's Dreams: Notes on Lectures given by Prof. Dr. C. G. Jung at the Eidgenössische Technische Hochschule, Autumn-Winter, 1938-1939* ed. Lilaane Frey and Rivkah Schörf, translator M. Foote, Privately Published, Zürich tsz., s.1

⁶⁸ Jung,*Memories,Dreams,Reflections*,s.12

⁶⁹ Feist, *a.g.e.*, s.126

⁷⁰ Moorcroft, *a.g.e.*, s.178

arasında bağlantı kurup rüyanın kişi için ne ifade ettiğini ortaya çıkarır.⁷¹ Bu aşama üç evreden oluşur.

1.Rüyanın detaylarının çok iyi bir şekilde anlaşılması.⁷²

2.Amplifikasyon aşamasında kişisel, kültürel ve arketipik bilgilerin toplanması.⁷³

3.Amplifikasyondan geçmiş rüyanın bireyin hayatındaki yerini tespit edip yorumlama.⁷⁴

Jung'un rüya yorumundaki amacı kişisel ve kolektif bilinçdışındaki üstü örtülmüş faktörleri açığa çıkarıp, bunları bilince entegre edip bireyleşme sürecine katkıda bulunmaktır.⁷⁵ Rüyanın bilinçli bir davranışın karşılığı olduğu için onun bireyin hayatındaki anlamını ortaya çıkarmak için "rüyanın etrafında dolaşmak" gerekir.⁷⁶ Amplifikasyon aktif hayal kurmayı da içeren bir metottur. Jung, bunu yapacak olan rüya analistinin önyargılardan uzak, objektif ve esnek bir tutuma sahip olması gerektiğini belirtir. Bunların yanında analitik rüya teorisinde rüya analizinin yapılması için görülen rüya sayısı önemli bir yer tutar. Yorum için bir rüya yeterli olmayıp bir dizi rüya gerekir. Çünkü rüyalar birbirlerini aydınlatırlar.⁷⁷Bu işlem yapılırken benzer rüyalar içindeki benzer semboller üzerine yoğunlaşılmalıdır.⁷⁸

Analitik rüya yorumunda en önemli noktalardan birisi arketiplerin iyi bilinmesidir. Çünkü Jung'a göre arketipler rüyada sembol ve figürlere dönüşürler.⁷⁹Kişiliğin karanlık yönünü oluşturan gölge arketipi rüyada korku sembollerine dönüşür.⁸⁰Korku sembolleri içeren rüyalarda gölge arketipi dikkate alınmalıdır. Hırsız, katil gibi figürlere bürünebilir.⁸¹ Gölge kadın için farklı anlamlar ifade ederken erkek için farklı anlamlar taşır. İffetini koruma konusunda oldukça hassas olan bir genç kızın rüyasında gölge arketipinin etkisi genç kızı kovalayan motosikletli bayan bir gangster olarak ortaya çıkabilir. Self arketipi çiçek, hac ve çarmıha dönüşebilir. Jung'a göre rüyalar gizli olanı açığa çıkarır, asla saklamazlar(*dreams reveal, not conceal*).⁸²Rü-

⁷¹ Hall, *Jungian Dream Interpretation*, s.35

⁷² Hall, *a.g.e.*, s.34

⁷³ Stevens, *Jung*,s.110-115; Hall, *a.g.e.*,s.34

⁷⁴ *A.g.e.*, s.34

⁷⁵ Feist, *a.g.e.*, s.125

⁷⁶ Jane, "Jung Analitik Uygulamasında Rüya Hakkında Düşünmek",s.189

⁷⁷ Gençtan, *a.g.e.*, s.196-197; Moorcroft, *a.g.e.*, s.178

⁷⁸ Hall, *a.g.e.*, s.37

⁷⁹ Broadribb, *The Dream Story in Jungian Psychology*,s.44

⁸⁰ Moorcroft, *a.g.e.*, s.176

⁸¹ Koch-Sheras, *The Dream Sourcebook*, s.58-59

⁸² Moorcroft, *a.g.e.*, s.176

yadaki doğruluk sembolleri anne arketipinin neden olduğu sembollerdir. Kadınların rüyalarında gördükleri erkeksi semboller animus, erkeklerin rüyalarında gördükleri kadınsı figür ve semboller anima arketipinden kaynaklanmaktadır. Bunların rüyada ortaya çıkmaları dengenin bozulduğunun belirtisi olup ruhsal yapıyı tamir amaçlıdır.⁸³

Sonuç ve Değerlendirme

Herhangi bir dine ait kutsal metinler o dine mensup kişilerin duygu, düşünce ve davranışları üzerinde etkilidir. İlahi dinlerin tümünün kutsal metinlerinde rüyalarla ilgili ayetler bulunmakta, peygamberlerinin yaşantılarında ise rüyalar önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle dinî hayat ile rüyalar arasında düzeyi kişiden kişiye göre değişen bir ilişki vardır. Bu ilişki kişinin dinî hayatına dair önemli ipuçları sunabilir. Din Psikolojisi alanında rüyalar ile ilgili yapılacak olan çalışmalar oldukça önem arz etmektedir. Jung bunu görmüş ve bu konudaki öncülerden birisi olmuştur.

Jung'un rüya çalışmalarına katkıları rüya ve din ilişkisini görmesi ile sınırlı olmayıp oldukça geniştir. O, rüyaların bir nedene indirgenerek ele alınmasını yetersiz bularak rüyaların arkasında birçok faktör olduğunu ileri sürmüştür, insanın ruhsal hayatında rüyanın önemli fonksiyonları olduğunu belirtip, rüyaya olumlu yaklaşmıştır. Rüyaları incelerken bireysel ve toplumsal yönlerinin dikkate alınmasını vurgulamıştır. Kişinin hayatında rüyanın yerini ele alırken bireyin hayatını, içinde yaşadığı kültürel ortamla birlikte ele alan Jung, rüyaları incelerken esnek bir yaklaşım tarzını benimsemiş katı bilimsel anlayışın yerine din, mitoloji ve antik kültürlerden yararlanmayı tercih etmiştir. Bu alanlardaki benzerliklerden hareketle rüyaların evrensel bir yönü olduğunu ileri sürmüştür. Rüyaları bir enerji kaynağı olarak görmesi insanın ne kadar geniş boyutlu bir varlık olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Jung'un rüya ile ilgili çalışmalarını yürüttüğü dönem rüyaların bilimsel olarak çok değer görmediği bir dönemdir. Zira bu dönemde psikolojiye hâkim olan anlayış rüya gibi konulara soğuk bakmaktaydı. Davranışçı psikologların estirdikleri rüzgâra karşı durmak oldukça zordu.⁸⁴ Jung yöntemlerinden ve ele aldığı konuları araştırmaktan çekinmedi. O her şeye rağmen rüya çalışmalarını sürdürdü. Bu onun kararlı olmasının yanında rüyaların önemini kavramasından kaynaklanmaktaydı.

⁸³ Koch-Sheras, *The Dream Sourcebook*, s.58-59

⁸⁴ Cornoldi, Cesare-Logie, Robert, "Counterpoints in Perception and Mental Imagery: Introduction", editors Cornoldi Cesare and at all, *Stretching the Imagination*, Oxford University Press, New York 1996, pp.3-30, p.4; Bahadır, a.g.e., s.240

Herhangi bir konuda ileri sürülen teoriler konunun daha iyi anlaşılmasına, bilimsel açıdan tartışılmasına ve konunun önem kazanmasına katkı sağlarlar. Teoriler ilgili oldukları konuyu aydınlatmalarının yanında, bünyelerinde bazı yetersizlikler bulundurlar. Analitik rüya teorisi rüyaya çok olumlu yaklaşarak onun ruhsal hayatımızın sağlığını koruma gibi bir fonksiyonu olduğunu ileri sürmüştür. Analitik rüya teorisinin rüyaların ruh sağlığını koruduğu tezi tümüyle doğru değildir. Korku motiflerinin yoğun olduğu bazı rüyalar ruh sağlığını tehdit etmekte, kişiyi uykudan uyarmakta ve uyku kalitesini azaltmaktadır. Bunun yanında halk arasında haberci rüyalar olarak bilinen rüyalar içerik olarak kişileri sevindirdiği gibi kaygı uyandırıp tedirgin etmektedir. Bu nedenle rüyaların ruh sağlığını koruduğu gibi tehdit ettiklerini de gözden kaçırmamız gerekir.

Jung bireysel olduğu kadar rüyaların toplumsal yönünü vurgulamıştır. Bu yaklaşım beraberinde bazı tehlikeler getirmektedir. Rüyalara duyulan güven toplumsal hayatta bazı kötü niyetli insanlarca kullanılabilir. Bunun yanında toplumda nüfuz sahibi insanların rüyaları oldukça önem kazanacağı için, rüyaları hayata yön verici konuma geçip, toplumsal hayatta kargaşaya neden olabilirler.

Jung, rüyaların ergenlik döneminde kalıcı hale geldiğini, hayat boyu aynı içerik ve işleyişle devam ettiğini ileri sürerek rüyaların içeriğinin gelişim evrelerine göre değişebileceği konusunu ihmal etmiştir. İnsanların cinsiyeti, yaşı, ilgi alanı, yaşadığı kültür çevresi gibi faktörler rüyalar üzerinde etkilidirler. Yapılan bir araştırmada kadınların menopoz sonrası rüyalarının menopoz öncesine göre farklı içerikte olduğunu ortaya çıkmıştır.⁸⁵

Jung'un yaşadığı bir diğer sıkıntı ise rüyaların sembolik yapısından kaynaklanmaktadır. Semboller çok anlamlı, çok yönlü, esnek ve değişken oldukları için birçok anlam taşırlar. Ayrıca kültürlere göre anlamları değişir. Örneğin "su" bir kültürde "yaratıcı" anlam taşırken başka bir kültürde sembolik olarak "yıkıcı" anlam taşımaktadır.⁸⁶ Örnekte görüldüğü gibi rüya yorumlarının oldukça fazla olması anlaşılabilir bir durumdur. Bu nedenle tüm kültürleri içine alacak ortak bir rüya dili oluşturma çabaları yetersiz kalabilir. Her ne kadar Jung bu gerçeği kabul etse de bir yerde rüyaların yorumu için ortak bir yaklaşım getirmekte ve bu yaklaşımıyla konuyu sınırlandırmaktadır.

Jung'un ortaya koyduğu analitik rüya teorisinde bir diğer sıkıntılı durum ise rüyaların kehanetler içerdiğini ileri sürmesidir. Bu

⁸⁵ Abel, B., *The Dream Content of Menopausal Women: An Exploratory Study*, (unpublished doctoral dissertation) USA International University, San Diego 1994, s. 146, 147

⁸⁶ Tokat, Latif, *Dinde Sembolizm*, Ankara Okulu Yayınları, Akara 2004, s.19

görüşü desteklemek için birçok örnek verilebilir fakat bu anlayış özgürlük problemi açısından ele alındığında bizleri kaderci bir sonuca götürebilir.

Analitik rüya teorisi metodik açıdan bünyesinde bazı yetersizlikler bulundurmaktadır. Metodik açıdan 3-4 yaş döneminde görülen rüyalara çok fazla güvenip, bunların yorumlarından elde edilen çıkarımları referans olarak görmek⁸⁷ bilimsel olarak sağlıklı bir yöntem değildir. Ayrıca ispatı akılla yapılamayan konuları rüyalarla ispat etme girişimi bilimsel açıdan sıkıntılı bir durumdur. Örneğin Jung kolektif bilinçdışı ve arketiplerin ispatında yaşadığı güçlükleri aşmak ve boşlukları doldurmak için rüyaları kullanmıştır.

Jung rüyaları indirgemeci bir yaklaşımdan kurtarmak isterken rüyaların sınırlarını gereğinden fazla geniş tutmuştur. Evinin dekorasyonlarına varıncaya kadar rüyalarından yararlanmış, kararlarında rüyalarının etkisinde kalmıştır. Onun hayatında rüyaların yeri olması gerekenden daha fazladır. Örneğin bir Afrika seyahatinde Tunus'da gördüğü rüyadan oldukça etkilenmiştir. Rüyasında zenci bir berberinin kendisine kabarcık ve kıvrıkcık saç yapmaya çalışmasından oldukça ürkmüş,⁸⁸ bu rüyanın koruyucu bir ikaz anlamı taşıdığı sonucunu çıkararak Afrika gezisini kısa kesmiştir.⁸⁹

Sonuç olarak; insanlığın ilgisini çekmeye devam eden rüyaları anlamak için geliştirilen teoriler arttıkça rüyalar konusundaki karanlık noktalar aydınlanacaktır. Rüyaların farklı yönlerinin aydınlanması rüyaları anlama girişimlerimizde daha güvenli bilgilerle yolumuza devam etmeyi sağlayacaktır. Bu konuda analitik teori misyonunu gerçekleştirmiş olup, bizlere değerli bilgiler sunarak rüyaların anlaşılmasına önemli katkılar sağlamıştır.

⁸⁷ Bahadır, *a.g.e.*, s.206

⁸⁸ Jung, *Memories, Dreams, Reflections*, s. 242-245

⁸⁹ Parman, Susan, *Rüya ve Kültür Batı Entelektüel Geleneğinin Antropolojik İncelemesi*, s.175

Kaynakça

- Abel, B., *The Dream Content of Menopausal Women:An Exploratory Study*, (unpublished doctoral disertation)USA International University,San Diago 1994
- Arzi, Abraham, "In Medieval Thought", *Encyclopedia Judica*, VI, ed.Fred Skolnik,Keter Publishing House,Jerusalem 2007,ss.8-9
- Bahadır, Abdulkerim, *Jung ve Din*, İz Yayıncılık, İstanbul 2007
- Baymur, Feriha,*Genel Psikoloji*,7.Baskı,İnkılâp Yay.,İstanbul 1994
- Bockus, Frank M., "Theological Values in Jung's Psychology",*The Dialogue Between Theology and Psychology*,The University of Chicago and London 1969, ss.221-247
- Broadribb, Donald, *The Dream Story in Jungian Psychology*;44, Inner City Books,University of Toronto Press,Canada 1987
- C. Cloninger, Susan, *Theories of Personality,Understanding Persons*,Fourth Edition,Pearson Prestice Hall,New Jersey 2004
- Cornoldi, Cesare-Logie,Robert, "Counterpoints in Perception and Mental Imagery:Introduction",editors Cornaldi Cesare and at all, *Stretching the Imagination*, Oxford University Press,new York 1996, pp.3-30,p.4
- Covitz, Joel, *Visions in the Night:Jungian and Ancient Dream Interpretation*,Inner City Books,Canada 2000
- Cuk, A. M., "Dream", *New Catholic Encyclopedia*,Second Edition, IV, The Catholic University of America,Washington 2003, ss.903-905
- Ersevım, İsmail, *Psikanalizin Temelleri Üzerine*, Assos Yayınları, İstanbul 2002
- Feist, J ess,-Feist,Gregory J. *Theories of Personality*,Sixth Edition,Mcgrow Hill,New York 2006
- Fordham, Frieda,*Jung Psikolojisinin Anahatları*,Çev.Aslan Yalçınır,Say Yayınları,İstanbul 1983
- Fromm, Erich, *Rüyalar, Masallar, Mitoslar*, Çev. Aydın Arıtan, Kaan H.Ökten, Arıtan Yayınları, İstanbul 2003
- Gençtan, Engin, *Psikanaliz ve Sonrası*,9.baskı, Remzi Kitabevi, İst. 1988
- Gürol, Ender, *C.G.Jung*, Cem Yayınevi, İstanbul 1977
- Hall,JamesA. , *Jungian Dream Interpretation:A Handbook of Theory and Practice Studies in Jungian Psychology*;13,Inner City Books,University of Toronto Press, Canada 1983
- Jane, White-Lewis, "Jung Analitik Uygulamasında Rüya Hakkında Düşünmek", ed.Kelly Bulkeley,*Rüyalar*, çev.Dilek Cenkçiler, ODTÜ Yayıncılık,Ankara 2001

- Jung, C. G., *The Theory of Psychoanalysis*, The Journal of Nervous and Mental Disease Publishing Company, New York 1915
-, *Freud and Psychoanalysis*, translated by R. F. C. Hull, Panteon Books, New York 1961
-, *Psychology of The Unconscious*, Dodd, Mead and Company, New York 1949
-, *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*, Çev. Engin Büyükinal, Say Kitap Pazarlama, İstanbul
-, *Analytical Psychology: Notes of Seminar given 1925*, ed. William Mcguire, Bollingen Series XCIX, Princeton University Press, London, Routledge 1989
-, *Din ve Psikoloji*, Çev. Cengiz Şişman, II. baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 1997
-, *Man and His Symbols*, New York, Doubleday 1964
-, *Modern Man in Search of Soul*, Horcourt Brace and World, New York 1933
-, *Pyschological Interpretation of Children's Dreams: Notes on Lectures given by Prof. Dr. C. G. Jung at the Eidgenössische Technische Hochschule, Autumn-Winter, 1938-1939* ed. Lilaane Frey and Rivkah Schörf, translater M. Foote, Privately Published, Zürich tsz.,
-, *Memories, Dreams, Reflections*, ed. Aniela Jaffé, Vintage Books, New York 1989
-, *Two Essays on Analytical Psychology*, Translated by R. F. C. Hall, Princeton University Press 1966
- Kelly, Bulkeley, *Among all these Dreamers Essays on Dreaming and Modern Society*, State University of New York 1996
-, *The Wilderness of Dreams: Exploring the Religious Meaning of Dreams in Modern Western Culture*, SUNY Series in Dream Studies, State University New York Press 1994
-, *Visions of the Night: Dreams, Religion and Psychology*, SUNY Series in Dream Studies, State University of New York Press 1999
- Kilborne, Benjamin, "Dreams", *The Encyclopedia of Religion*, IV, ed. Mircae Eliade, Macmillan Publishing Company, New York 1987, ss. 482-492
- Koch-Sheras, Phyllis R., Lemly Amy, *The Dream Sourcebook*, Second Edition, NTC Contemporary Publishing Group, Los Angeles 1998,
- Moorcroft, William H., *Understanding Sleep and Dreaming*, Springer Science Business Media, U.S.A. 2005

- Parman, Susan, *Rüya ve Kültür Batı Entelektüel Geleneginin Antropolojik İncelemesi*, Çeviren Kemal Başcı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001
- Serrano, Miguel, *C.G.Jung.Jung ve Herman Hesse İki Dostluğun Anuları*, Çev.B.İlhan, İlhan Yayınları, İstanbul 1999
- Shamdasani, Sonu, *Jung and the Making of Modern Psychology*, Cambridge University Press, United Kingdom 2003
- Stevens, Anthony, *Jung*, Çev.Ayda Çayır, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999
- Tokat, Latif, *Dinde Sembolizm*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004